

PRESUDA SUDA

14. prosinca 1993.(*)

„Jednake plaće muškaraca i žena – Strukovno mirovinsko osiguranje – Ograničenja vremenskih učinaka presude u predmetu C-262/88 Barber ”

U predmetu C-110/91,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku, na temelju članka 177. UEEZ-a, koji je Sudu uputio Arbeitsgericht Bonn (Radni sud u Bonnu, Njemačka), u sporu koji se pred tim sudom vodi između

Michaela Moronija

i

Collo GmbH,

radi donošenja prethodne odluke o tumačenju članka 119. UEEZ-a, Direktive Vijeća 86/378/EEZ od 24. srpnja 1986. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u strukovnim sustavima socijalne sigurnosti (SL L 225, str. 40.), kao i ograničenja vremenskih učinaka presude Suda od 17. svibnja 1990., Barber (C-262/88, Zb., str. I-1889.)

SUD,

u sastavu: O. Due, predsjednik, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida i M. Díez de Velasco, predsjednici vijeća, C. N. Kakouris, R. Joliet, F. A. Schockweiler, G. C. Rodríguez Iglesias, M. Zuleeg, P. J. G. Kapteyn i J. L. Murray, suci,

nezavisni odvjetnik: W. Van Gerven,

tajnik: H. von Holstein, zamjenik tajnika, i D. Louterman-Hubeau, glavni administrator,

uzimajući u obzir pisana očitovanja koja su podnijeli:

- za Michaela Moronija, M. Hohlfeld, *avocat* u Bonnu,
- za društvo Collo GmbH, Bundesvereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände (Federalna konfederacija njemačkih udruga poslodavaca),
- za njemačku vladu, E. Roeder, *Ministerialrat* u Saveznom ministarstvu gospodarstva, u svojstvu agenta,
- za nizozemsku vladu B. R. Bot, glavni tajnik u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenta,

- za vladu Ujedinjene Kraljevine, R. Caudwell, iz *Treasury Solicitor's Department*, u svojstvu agenta, i S. Richards, *barrister*,
- za irsku vladu, L. J. Dockery, *Chief State Solicitor*, u svojstvu agenta,
- za Komisiju Europskih zajednica, K. Banks i B. Jansen, članovi pravne službe, u svojstvu agenata,

uzimajući u obzir izvještaj za raspravu,

saslušavši usmena očitovanja njemačke vlade, nizozemske vlade koju zastupaju J. W. de Zwaan i T. Heukels, pomoćni pravni savjetnici u Ministarstvu vanjskih poslova, u svojstvu agenata, vlade Ujedinjene Kraljevine koju zastupaju Nicholas Lyell, *QC, Attorney-General*, S. Richards i N. Paines, *barristers*, i J. E. Collins, iz *Treasury Solicitor's Department*, u svojstvu agenata, irske vlade koju zastupaju J. Cooke, *SC*, i A. O'Caomh, *BL*, te Komisije, na raspravi održanoj 26. siječnja 1993.,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 28. travnja 1993.,

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Rješenjem od 14. veljače 1991., koje je Sud zaprimio 11. travnja 1991., *Arbeitsgericht Bonn* (Radni sud u Bonnu, Njemačka) uputio je na temelju članka 177. UEEZ-a tri prethodna pitanja o tumačenju članka 119. istog Ugovora, Direktive Vijeća 86/378/EEZ od 24. srpnja 1986. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u strukovnim sustavima socijalne sigurnosti (SL L 225, str. 40., u daljnjem tekstu: Direktiva 86/378), kao i presude Suda od 17. svibnja 1990., (C-262/88, Zb., str. I-1889., u daljnjem tekstu: presuda Barber), u pogledu ograničenja njezinih vremenskih učinaka.
- 2 Ta su pitanja postavljena u okviru spora između M. Moronija i društva Collo (u daljnjem tekstu: Collo), o uvjetima dodjele mirovine poduzetnika.
- 3 M. Moroni, rođen 1948., bio je zaposlenik Colloa od 1968. do 1983., na temelju čega je bio osiguran u strukovnom sustavu starosne mirovine tog poduzetnika. Prema navedenom sustavu, kojim se dopunjuje obvezni sustav, radnici ne mogu zatražiti mirovinu poduzetnika prije navršanih 65 godina života, dok radnice na to imaju pravo od 60. godine života, u oba slučaja pod uvjetom da su do tog trenutka kod poduzetnika radili najmanje deset godina.
- 4 Na temelju *Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung* (Zakon o poboljšanju strukovnih mirovinskih sustava, u daljnjem tekstu: BetrAVG), zaposlenik koji napusti zaposlenje kod poduzetnika prije nego što je dosegnuo dob za mirovinu zadržava mirovinska prava stečena tijekom razdoblja zaposlenja, prava na koja se može pozvati od 65. ili 60. godine života, ovisno o tome je li muškarac ili žena. Iznos

mirovine stoga se izračunava tako da se na mirovinu koja bi bila stečena u uobičajenoj dobi za mirovinu primjenjuje koeficijent za odbitak jednak odnosu stvarnog trajanja zaposlenja zaposlenika i njegovog ukupnog teorijskog zaposlenja. Zbog toga što je broj godina koji ih dijeli od dobi za mirovinu manji, na žene se primjenjuje manje smanjenje nego na njihove muške kolege.

5 Pred Arbeitsgericht Bonn (Radni sud u Bonnu), M. Moroni tvrdio je, pozivajući se na članak 119. Ugovora, da ima pravo na mirovinu poduzetnika od navršenih 60. godina života kao njegove ženske kolegice te da, stoga, njegova mirovina treba biti smanjena samo s obzirom na broj godina između dana odlaska iz službe i dana kad je navršio 60. godina života.

6 Collo osporava primjenu članka 119. u ovom slučaju te se poziva na Direktivu 86/378 prema kojoj, s jedne strane, revizija odredbi strukovnih sustava koje se protive načelu jednakog postupanja, koju treba provesti najkasnije 1. siječnja 1993., ne treba nužno imati retroaktivni učinak (članak 8.) i, s druge strane, državama članicama dopušteno je odgoditi primjenu načela jednakog postupanja u pogledu utvrđivanja dobi za starosnu mirovinu i mirovinu do datuma ostvarivanja te jednakosti u obveznim sustavima ili najkasnije do nalaganja te jednakosti direktivom (članak 9.). U svakom slučaju, valja uzeti u obzir ograničenje vremenskih učinaka presude Barber.

7 U tim je okolnostima Arbeitsgericht Bonn (Radni sud u Bonnu) odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Povrjeđuje li se odsad strukovnim mirovinskim sustavom, kojim se upravlja prema sustavu izravnog osiguranja i koji uključuje obvezu isplaćivanja dodatne mirovine radniku koji navršio 65. godina života, a radnici od 60. godine života, članak 119. UEEZ-a, uzimajući u obzir i Direktivu 86/378/EEZ?

2. U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, ima li povreda pravne posljedice za koje se čini da su Direktivom 86/378/EEZ predviđene samo za 1993. godinu? Može li se radnik koji je osiguran u takvom mirovinskom sustavu pozvati na svoja prava na mirovinu već u dobi od 60. godina te treba li se dodatna mirovina isplaćivati bez odbitka, unatoč odlasku u prijevremenu mirovinu u odnosu na odredbe o zapošljavanju?

3. Ostaje li danas eventualna povreda članka 119. UEEZ-a bez posljedica, uzimajući u obzir i Direktivu 86/378/EEZ,

(a) ako je radnik prije objave Direktive 86/378/EEZ, prije objave presude Suda od 17. svibnja 1990. (C-262/88 Barber/Guardian Royal Exchange Assurance Group) ili prije 1. siječnja 1993., datuma koji je utvrđen člankom 8. stavkom 1. Direktive 86/378/EEZ, napustio zaposlenje prijevremeno ili će to učiniti nakon što je stekao prava na mirovinu koja se ne mogu ukinuti,

ili samo

(b) ako je bivši radnik već otišao u strukovnu mirovinu na jedan od prethodno navedenih datuma,

ili samo ako

(c) uvjeti stjecanja prava na isplaćivanje dodatne mirovine već su ispunjeni na jedan od prethodno navedenih datuma, na način da se povećanje još uvijek može zatražiti na temelju budućih prava na mirovinu,

ili

(d) s obzirom na to da pitanje vremenskih učinaka izmjene proizlazi iz članka 119. UEEZ-a u različitim navedenim slučajevima, je li ono u slučaju kao što je onaj u ovom predmetu obuhvaćeno ocjenom nacionalnih sudova?"

- 8 Za potpuniji prikaz činjenica u glavnom postupku, tjeka postupka i pisanih očitovanja podnesenih Sudu, upućuje se na izvještaj za raspravu. Ti dijelovi spisa u nastavku navedeni su samo u mjeri u kojoj je to potrebno za obrazloženje odluke Suda.

Prvo pitanje

- 9 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev želi znati protivi li se članku 119. Ugovora to da u okviru dodatnog strukovnog mirovinskog sustava radnik, zbog toga što je za odlazak u mirovinu utvrđena različita dob ovisno o spolu, može zatražiti mirovinu poduzetnika samo u starijoj dobi od radnice koja se nalazi u istim okolnostima.
- 10 U tom pogledu valja podsjetiti da je u presudi Barber (točka 32.) Sud već presudio da se člankom 119. zabranjuje svaka diskriminacija između radnika i radnica u pogledu plaće, bez obzira na mehanizam kojim se utvrđuje ta nejednakost i, osobito, određivanje dobnog uvjeta koji se razlikuje prema spolu za mirovine koje se isplaćuju u okviru sustava od kojeg se sporazumno odstupilo, čak i ako je razlika između dobi za mirovinu muškaraca i žena u skladu s razlikom predviđenom nacionalnim obveznim sustavom.
- 11 Sud je do tog zaključka došao nakon što je u toj presudi smatrao da su strukovne mirovine obuhvaćene pojmom plaće u smislu članka 119. drugog stavka, pojmom koji prema ustaljenoj sudskoj praksi uključuje svako primanje, bilo u gotovini ili u naravi, sadašnje ili buduće, koje radnik prima neposredno ili posredno od svojeg poslodavca, a u vezi sa zaposlenjem, jer činjenica da se određene naknade isplaćuju nakon prestanka radnog odnosa ne isključuje da one mogu imati narav plaće u smislu navedenog članka (vidjeti osobito točku 12.).
- 12 Točno je da se, kao što napominje nacionalni sud, činjenice koje proizlaze iz presude Barber odnose na sustav od kojeg se sporazumno odstupilo (*contracted-out*) u okviru britanskog prava, a ne na dodatni strukovni sustav kao što je onaj o kojem je riječ u okviru glavnog postupka.
- 13 Međutim, valja istaknuti da se Sud, kako bi priznao da su mirovine isplaćene u skladu s tom vrstom sustava obuhvaćene područjem primjene članka 119., oslonio na iste kriterije na koje je upućivao u svojoj prethodnoj sudskoj praksi kako bi zakonske sustave socijalnog osiguranja razlikovao od strukovnih mirovinskih sustava.

- 14 U presudi od 25. svibnja 1971., Defrenne (80/70, Zb. str. 445., t. 7. i 8.), Sud je potvrdio da se pojmom plaće ne mogu obuhvatiti sustavi ili davanja socijalne sigurnosti, kao što su na primjer mirovine, koji su izravno uređeni zakonom, bez ikakvog elementa usklađivanja unutar poduzetnika ili predmetne grane djelatnosti i koje se obvezno primjenjuju na opće kategorije radnika. Tim se sustavima, naime, osigurava radnicima pravo na obvezni sustav, čijem financiranju radnici, poslodavci i eventualno tijela javne vlasti pridonose u mjeri koja manje ovisi o radnom odnosu između poslodavca i radnika nego o razmatranjima socijalne politike.
- 15 U presudi od 13. svibnja 1986., Bilka-Kaufhaus (170/84, Zb., str. 1607.), u kojoj se radi upravo o njemačkom strukovnom sustavu, Sud je utvrdio da, čak i ako je donesen u skladu s odredbama koje su predviđene nacionalnim zakonodavstvom, navedeni sustav proizlazi iz usklađivanja između poslodavca i predstavnikâ radnika, njime se dopunjuje obvezni sustav socijalne sigurnosti te se na njega ne primjenjuje nikakav drugi oblik javnog financiranja. Sustav koji ima takva obilježja stoga je obuhvaćen područjem primjene članka 119. Ugovora.
- 16 Osim toga, valja smatrati da se u presudi Barber po prvi put radilo o pitanju koje se odnosi na ocjenu nejednakog postupanja koje proizlazi iz utvrđivanja različite dobi ovisno o spolu za odlazak u mirovinu s obzirom na članak 119. Međutim, točno je da takvo razlikovanje nije posebno obilježje strukovnih sustava od kojih se sporazumno odstupilo, već upravo suprotno, ono se nalazi u drugim vrstama strukovnih sustava te proizvodi iste diskriminatorne učinke.
- 17 Iz toga proizlazi da se ne može smatrati da je doseg načela navedenih u presudi Barber ograničen na strukovne sustave od kojih se sporazumno odstupilo te da se ona također odnose na sustave kojima se dopunjuje sustav o kojem je riječ u glavnom postupku.
- 18 Njemačka vlada tvrdi da u obveznom sustavu mirovinskog osiguranja koji je primjenjiv u Njemačkoj radniku može biti prijevremeno isplaćena zakonska mirovina od 60. godine života. U tom slučaju, BetrAVG-om se predviđa da u tom trenutku on ima pravo i na isplatu strukovne mirovine. Te odredbe jasno pokazuju usko i izravno tumačenje zakonskog sustava i strukovnog sustava.
- 19 Taj se argument ne može prihvatiti. Naime, s jedne strane, obveza koja se nalaže nacionalnom odredbom u pogledu isplate strukovne mirovine istodobno sa zakonskom mirovinom, ne može za posljedicu imati isključivanje strukovnog sustava iz područja primjene članka 119. Ugovora. S druge strane, valja utvrditi da nacionalna odredba na koju se poziva nema nikakav utjecaj na diskriminatornu narav spornog odbitka, koja proizlazi isključivo iz sporazumnih pravila predmetnog strukovnog sustava, koja se odnose na utvrđivanje različite dobi za odlazak u mirovinu radnika i radnica.
- 20 Stoga na prvo prethodno pitanje valja odgovoriti da se, kao što proizlazi iz presude Barber, članku 119. Ugovora protivi to da u okviru dodatnog strukovnog mirovinskog sustava radnik, zbog toga što je za odlazak u mirovinu utvrđena različita dob ovisno o spolu, može zatražiti mirovinu poduzetnika samo u starijoj dobi od radnice koja se nalazi u istim okolnostima.

Drugo pitanje

- 21 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev pita sprječava li se prethodno navedenim člankom 8. stavkom 1. Direktive 86/378 izvođenje zaključka o neusklađenosti s člankom 119. UEEZ-a utvrđivanja različite dobi za odlazak u mirovinu ovisno o spolu radi isplaćivanja strukovnih mirovina prije 1. siječnja 1993., datuma s kojim su države članice u skladu s navedenom odredbom morale poduzeti sve potrebne mjere za usklađivanje s direktivom.
- 22 Tim se pitanjem u biti ističe problem odnosa između članka 119. Ugovora i Direktive 86/378.
- 23 U tom je pogledu dovoljno podsjetiti da se, prema ustaljenoj sudskoj praksi, članak 119. izravno primjenjuje na sve oblike diskriminacije koji se mogu utvrditi samo s pomoću kriterija jednakog rada i jednake plaće koji se navode u prethodno navedenom članku, a da mjere Zajednice ili nacionalne mjere kojima se ti kriteriji utvrđuju nisu potrebne za njihovu primjenu (vidjeti osobito presudu Barber, točka 37.).
- 24 Budući da se diskriminacija koja proizlazi iz utvrđivanja različite dobi za odlazak u mirovinu može izravno utvrditi s pomoću predmetnih sastavnih elemenata plaće i kriterija koji su navedeni u članku 119., nije potrebno pitati o učincima Direktive 86/378. Naime, odredbe potonje direktive u svakom slučaju ne mogu ograničiti doseg zahtjeva iz navedenog članka.
- 25 Iz toga proizlazi da, načelno, u skladu s odgovorom na treće prethodno pitanje, radnik koji je diskriminiran zbog utvrđivanja različite dobi za odlazak u mirovinu ovisno o spolu može ostvariti svoja prava na isplatu strukovne mirovine u istoj dobi kao i njegove kolegice, s obzirom na to da svaki odbitak u slučaju prijevremenog odlaska iz poduzetnika mora biti izračunan na temelju te dobi.
- 26 Stoga na drugo prethodno pitanje valja odgovoriti da se Direktivom 86/378 ne može sprječavati izravno i trenutačno pozivanje na članak 119. Ugovora pred nacionalnim sudovima, u skladu s odgovorom koji se pruža na treće prethodno pitanje.

Treće pitanje

- 27 Svojim trećim pitanjem od Suda se u biti traži da odluči o točnom dosegu ograničenja vremenskih učinaka presude Barber.
- 28 Kao što je Sud već naveo u presudi od 6. listopada 1993., Ten Oever (C-109/91, Zb., Zb., str. I-4879.), u tom je pogledu dovoljno istaknuti da je o navedenom ograničenju odlučeno u konkretnom kontekstu davanja (osobito mirovina) predviđenih privatnim strukovnim sustavima, koja su kvalificirana kao plaće u smislu članka 119. Ugovora.
- 29 U toj se odluci uzimala u obzir posebnost tog oblika plaće, koja se sastoji od vremenske razlike između prava na mirovinu koje nastaje tijekom cijele karijere radnika i stvarnog plaćanja davanja koje se, suprotno tome, odgađa do određene životne dobi.
- 30 Sud je također uzeo u obzir obilježja financijskih mehanizama strukovnih mirovina te stoga računovodstvene veze koje postoje u svakom posebnom slučaju između redovitih članarina i budućih iznosa koje treba platiti.

- 31 S obzirom i na razloge kojima se opravdalo ograničenje vremenskih učinaka presude Barber kako su navedeni u njezinoj točki 44., valja pojasniti da se na jednako postupanje u području strukovnih mirovina može pozvati samo u pogledu davanja koja se isplaćuju s osnove razdoblja zaposlenja nakon 17. svibnja 1990., datuma donošenja presude, ovisno o iznimkama predviđenim u korist radnika ili njihovih nasljednika koji su prije tog datuma pokrenuli sudski postupak ili podnijeli istovrijedan zahtjev na temelju primjenjivog nacionalnog prava.
- 32 S obzirom na pretpostavku navedenu u trećem pitanju, valja podsjetiti da je isključivo na Sudu da iznimno ograniči mogućnost pozivanja svih zainteresiranih osoba na tumačenje koje Sud, kojem je postavljeno prethodno pitanje, iznosi u pogledu odredbe prava Zajednice.
- 33 Stoga na treće prethodno pitanje valja odgovoriti da se, na temelju presude Barber, na izravan učinak članka 119. Ugovora može pozvati, radi zahtjeva za jednako postupanje u području strukovnih mirovina, samo u pogledu davanja koja se isplaćuju s osnove razdoblja zaposlenja nakon 17. svibnja 1990., ovisno o iznimkama predviđenim u korist radnika ili njihovih nasljednika koji su prije tog datuma pokrenuli sudski postupak ili podnijeli istovrijedan zahtjev na temelju primjenjivog nacionalnog prava.

Troškovi

- 34 Troškovi njemačke, nizozemske i irske vlade te vlade Ujedinjene Kraljevine, kao i troškovi Komisije Europskih zajednica, koje su podnijele očitovanja Sudu, ne nadoknađuju se. Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred nacionalnim sudom, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka.

Slijedom navedenog,

SUD,

odgovarajući na pitanja koja mu je Arbeitsgericht Bonn (Radni sud u Bonnu, Njemačka) uputio rješenjem od 14. veljače 1991., odlučuje:

- „1. Kao što proizlazi iz presude od 17. svibnja 1990., Barber, (C-262/88), članku 119. Ugovora protivi se da u okviru dodatnog strukovnog mirovinskog sustava radnik, zbog toga što je za odlazak u mirovinu utvrđena različita dob ovisno o spolu, može zatražiti mirovinu poduzetnika samo u starijoj dobi od radnice koja se nalazi u istim okolnostima.**
- 2. Direktivom Vijeća 86/378/EEZ od 24. srpnja 1986. o provedbi načela jednakog postupanja prema muškarcima i ženama u strukovnim sustavima socijalne sigurnosti, ne može se sprječavati izravno i trenutačno pozivanje na članak 119. Ugovora pred nacionalnim sudovima, u skladu s odgovorom koji se pruža na treće prethodno pitanje.**
- 3. Na temelju prethodno navedene presude od 17. svibnja 1990., na izravan učinak članka 119. Ugovora može se pozvati, radi zahtjeva za jednako postupanje u području strukovnih mirovina, samo u pogledu davanja koja**

se isplaćuju s osnove razdoblja zaposlenja nakon 17. svibnja 1990., ovisno o iznimkama predviđenim u korist radnika ili njihovih nasljednika koji su prije tog datuma pokrenuli sudski postupak ili podnijeli istovrijedan zahtjev na temelju primjenjivog nacionalnog prava.”

Objavljeno na javnoj raspravi u Luxembourggu 14. prosinca 1993.

[potpisi]

---

* Jezik postupka: njemački

RADNI PRIJEVOD